

«Paths of Solidarity»]. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-vistupiv-z-videozvernenniyam-shodo-realiz-79085> [in Ukr.].

12. Ініціатива Grain from Ukraine підкреслює глобальну роль України та її партнерів у гарантуванні світової продовольчої безпеки – Президент за підсумками International Summit on Food Security. URL: <https://www.president.gov.ua/news/iniciativa-grain-ukraine-pidkreslyuye-globalnu-rol-ukrayini-79473> [in Ukr.].

13. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 2 bereznia 2022 roku №93/2022 «Pro koordynatsiiu zakhodiv z vyrishennia humanitarnykh ta sotsialnykh pytan» [Decree of the President of Ukraine dated March 2, 2022 No. 93/2022 «On coordination of measures to resolve humanitarian and social issues»]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/932022-41489> [in Ukr.].

14. SpivDiia [SpivDiia]. URL: <https://spivdiia.org.ua> [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Костик Євгеній Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна

e-mail: klio79@i.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1613-2422>

Овсієнко Анатолій Миколайович, старший викладач кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,

вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна

e-mail: viddil1092019@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9808-8028>

DATE ABOUT THE AUTHORS

Kostyk Yevhenii, Ph.D. in History, Associate Professor at the Chair of Economics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30, Sukhomlynskyi St., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine

e-mail: klio79@i.ua

Ovsienko Anatolii, Senior Lecturer at the Chair of Economics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30, Sukhomlynskyi St., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine

e-mail: viddil1092019@ukr.net

УДК 314.15:[355.01(470:477) «2014/...»]

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-120-125>

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: БЕЗПЕКОВІ ГАРАНТІЇ ТА ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ

Шимченко Л. А.

Предметом дослідження є безпекові гарантії та правові можливості українських мігрантів в умовах війни росії проти України.

Метою дослідження є визначення елементів феномена українських міграційних процесів в умовах агресії росії проти України.

Методи дослідження. Задля вирішення поставлених завдань дослідження використано системний підхід, методи узагальнення, аналізу, синтезу, що дало можливість забезпечити концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи: В статті обґрунтовано феномен української трудової міграції до європейських країн в період, що передував повномасштабній агресії росії щодо України; визначено, що ризиком була, а в період 2022-2023 рр. ще більше проявилась, проблема неповернення українських громадян на батьківщину. Проаналізовано систему дотримання безпекових гарантій європейськими країнами для українських біженців, відповідно до норм Директиви Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року щодо права на проживання, медичні послуги та освіту.

Визначено феномен масштабності допомоги українським біженцям в розміщенні, правовому та фінансовому захисті; звернуто увагу на сприяння в трудовлаштуванні, вивченні мови країни проживання та забезпечення освітніми послугами дітей вимушених мігрантів. Звернуто увагу на депортаційний феномен, застосовуваний росією по відношенню до українського населення окупованих територій, особливо дітей.

Висновки. Міграція як готовність людини до переміщення через суперечність між потребами та можливостями набула такої гостроти, що феноменальність проявилася в кількості 12-16 млн. осіб та формі прояву: внутрішньо переміщені та біженці до інших країн. Якщо до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну основними мотивами були: незадоволеність рівнем добробуту,

недостатність поваги і визнання, неможливість самореалізації у постійному місці проживання, то у період війни пріоритетом стала потреба у виживанні.

Феноменальність проявилася в рівні прийняття українських біженців у світових, особливо європейських державах: гуманітарна підтримка, надання притулку в особистих оселях, формування викликів для проживання родичам, друзям, знайомим і, навіть, чужим українцям; допомога української діаспори; спільні мітинги на засудження війни проти України; грошова допомога на лікування тяжкопоранених українців... Феноменом даного часу став і сам процес переміщення українських біженців через кордон в період початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 р.: введення Європейським Союзом Директиви про тимчасовий захист при масовому прибутті людей; утверджений план ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій; робота транспортно-інформаційних центрів та платформ тимчасової реєстрації, захист дітей під час переміщення, розробка спільного плану протидії торгівлі людьми... Всі дії відбуваються в межах правових гарантій.

Ключові слова: міграція, біженці, війна, гуманітарна допомога, притулок, переселенці, депортація, евакуація, трудова міграція.

MIGRATION PROCESSES IN UKRAINE DURING A PERIOD OF FULL-SCALE WAR: SECURITY GUARANTEES AND LEGAL OPPORTUNITIES

Shimchenko Ljudmila

The subject of the research is security guarantees and legal opportunities of Ukrainian migrants in the conditions of Russia's wars against Ukraine.

The purpose of the study is to determine the elements of the phenomenon of Ukrainian migration processes in the conditions of Russia's aggression against Ukraine.

Research methods. In order to solve the research tasks, a systematic approach, methods of generalization, analysis, and synthesis were used, which made it possible to ensure the conceptual unity of the research.

The results of the work: The article substantiates the phenomenon of Ukrainian labor migration to European countries in the period preceding Russia's full-scale aggression against Ukraine; it was determined that the risk was, and in the period of 2022-2023, the problem of non-return of Ukrainian citizens to their homeland became even more apparent. The system of compliance with security guarantees by European countries for Ukrainian refugees, in accordance with the norms of Council Directive 2001/55/EC of July 20, 2001 on the right to residence, medical services and education, was analyzed.

The phenomenon of large-scale assistance to Ukrainian refugees in accommodation, legal and financial protection has been determined; attention was paid to assistance in finding a job, learning the language of the country of residence, and providing educational services to the children of forced migrants. Attention is drawn to the deportation phenomenon applied by Russia in relation to the Ukrainian population of the occupied territories, especially children.

Conclusions. Migration, as a person's willingness to move due to the contradiction between needs and opportunities, has become so acute that the phenomenon has manifested itself in the number 12-16 million people and the form of manifestation: internally displaced people and refugees to other countries. If before the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, the main motives were: dissatisfaction with the level of well-being, insufficient respect and recognition, the impossibility of self-realization in a permanent place of residence, then during the war the priority became the need for survival.

The phenomenon was manifested in the level of acceptance of Ukrainian refugees in the world, especially European states: humanitarian support, provision of shelter in private homes, formation of housing challenges for relatives, friends, acquaintances and, even, foreign Ukrainians; assistance of the Ukrainian diaspora; joint rallies to condemn the war against Ukraine; financial assistance for the treatment of seriously injured Ukrainians... The very process of movement of Ukrainian refugees across the border during the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine in February 2022 became a phenomenon of this time: the introduction by the European Union of the Directive on temporary protection in the event of a mass arrival of people; approved EU plan for ensuring preparedness for migration and crisis situations; operation of transport and information centers and temporary registration platforms, protection of children during displacement, development of a joint plan to combat human trafficking... All actions take place within the limits of legal guarantees.

Key words: migration, refugees, war, humanitarian aid, shelter, displaced persons, deportation, evacuation, labor migration.

JEL Classification: O15, F22, F35, H56.

Постановка проблеми. Війна росії проти України надзвичайно потужно змінила життя більшості населення України. Не на словах, а насправді люди відчули небезпеку від війни, визначили «життя», «свободу» і «людяність» як найбільші цінності, зрозуміли переваги гарантії права над насадженим «радянських» догм, переконалися в силі єдності протистояння загрозам та в потребі демократичних змін в світових і українських державотворчих процесах. Як ніколи раніше народ повірив в себе і силу своїх власних можливостей, об'єднався з владою для забезпечення протистояння ворогу.

Але вражаючою несподіванкою для українців стала світова підтримка України в її боротьбі за свої незалежність і суверенітет, а підтримка міграції українського населення в умовах повномасштабної російської агресії стала, по праву, феноменом сучасності. 9 квітня 2022 року РБК-Україна, посилаючись на дані

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, вказувала, що з початку повномасштабного вторгнення Росії свої домівки залишили 11,4 млн. українців; що 90% тих, хто виїхали – жінки та діти; що 4,4 млн. громадян виїхали з країни, а 7,1 млн. вважаються внутрішньо переміщеними [6]. І це був лише 45 день військових дій. Міграційні процеси в Україні є дійсно феноменом європейського штибу демократії, який науковцям ще потрібно буде ретельно дослідити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем міграції в умовах повномасштабної війни росії проти України, її причин та наслідків, процесів протікання та перспектив регулювання приділено велику увагу. Можна виокремити праці таких науковців, як О. Буряченко, Е. Лібанова, А. Пишний, В. Потапенко, М. Кучерявець та ін. Феноменологію міграційних процесів українців в умовах повномасштабної війни потрібно буде досліджувати досить ґрунтовно.

Метою статті є дослідження елементів феномена українських міграційних процесів в умовах агресії росії проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграція населення в XXI столітті є закономірним результатом глобалізаційних процесів, що пов'язані з появою нових технологій виробництва, цифровізацією економіки, розширенням діяльності та впливу світових транснаціональних корпорацій, удосконаленням процедур перетину кордонів та ін. Глобалізаційні процеси активізують населення країн до пошуку роботи з хорошими заробітками, комфортнішого життя, якісної медицини, перспективної освіти та можливості самореалізації. Для України в умовах миру, як і для інших країн глобалізованого світу, характерним також було: долучення до світових міграційних процесів у формі міжнародного обміну трудовими ресурсами, туристичне переміщення, освітня та наукова міграція. На 2016-2018 роки Україна входила до першої десятки країн-донорів міжнародних мігрантів у світі [11].

В міграційних процесах є багато як позитивного, так і ризикового та загрозливого. З позитивного: досвід, зростання ролі відповідальності за справу та продуктивність праці, ново-технологічні навички, зміна цінностей, демократичні погляди та удосконалення процесу самовираження і самореалізації, масштабність комунікаційних можливостей та поглиблення знань іноземних мов, утвердження впевненості в собі та в завтрашньому дні. Солідними були і фінансові перерахунки трудових мігрантів, які «щороку перераховували до України мільярди гривень. Так тільки з 2018 по 2021 рік включно ними було перераховано \$54 млрд (за даними НБУ), що склало кожного року в середньому 8,3% від ВВП України, що є надзвичайно суттєвим показником» [2].

Другою стороною даного процесу є те, на чому Олексій Буряченко акцентує увагу, спираючись на інформацію Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України за 2017 рік: «щомісяця 100 тисяч українців виїждять за кордон. Зауважувалося, якщо ситуація залишиться незмінною, то вже до 2050 року, за припущеннями ООН, населення України скоротиться на 18%» [2].

На 2021 р., наприклад, найбільш затребуваними були українські працівники ІТ-сфери, де за інформацією кадрового порталу grc.ua, заробітна плата становила від 40 до 250 тис. грн. Країни, що надавали українським фахівцям роботу, а це Кіпр, Чехія, Німеччина, США, Вірменія, працездатністю наших співвітчизників були задоволені. До ІТ-співпраці з українськими спеціалістами долучалися країни Балтії, особливо Естонії, Скандинавії, Польщі. З задоволенням в країнах Європи використовували наших спеціалістів у сфері маркетингу; вимогою було знання англійської та інших мов, вмінь комунікувати та презентувати. Частина українських мігрантів працювала на будівництвах, де обмежень щодо різноробочих майже не було, але найбільше цінувалися проектувальники.

Велика кількість українців працювала в сільському господарстві європейських країн, де, наприклад у Британії, на фермі, збираючи спаржу, горох та цибулю, маючи робочу візу, можна було отримати 8 фунтів 72 пенси (приблизно 295 грн.) за годину роботи при мінімумі за контрактом 8 годин на день і 48 годин на тиждень.

В умовах пандемії зріс попит на медичних працівників та фармацевтів. Пропозиції з хорошими зарплатами надходили українським медпрацівникам з Таджикистану, Польщі, Чехії, Болівії та ін. Вимоги відомі – мова, в багатьох країнах фахове випробування, короткотермінове перенавчання. Оплата в рази вища від української. Активно переїжджали на роботу за кордон українські водії. Причина трудової міграції та сама – низька зарплата. Середня пропонована заробітна плата водіїв в Україні становила 21 200 грн. В країнах ЄС для фахівців ідентичної кваліфікації пропонують набагато більше. Наприклад, у Польщі заробітна плата водіїв становить: від 43700 грн (42% пропозицій про роботу), від 57500 грн (33%), від 62100 грн – (25% вакансій на сайті) [12].

Переважна частина зароблених грошей перенаправлялася в Україну. Станом на 05.07.2022 р. Міністерство фінансів України вказало на таку кількість приватних переказів, що надійшли в Україну :

«2017 р. – 9287 млн. дол. 2020 р. – 11980 млн. дол.

2018 р. – 11111 млн. дол. 2021 р. – 14019 млн. дол.

2019 р. – 9023 млн. дол. 2022 р. – 3063 млн. дол.» [4].

Прослідковується тенденція до зростання переказів в стабільні періоди розвитку України і світу та різке зменшення на час повномасштабної війни росії проти України. Українські біженці, яких з початку повномасштабної війни виїхало близько 12 млн. осіб [БЗК, 2023], витрачають на проживання по підрахунках НБУ по 2 млрд. дол. на місяць, тобто за 2023 рік буде 24 млрд. дол. [10].

Потрібно погодитися з директоркою Інституту демографії та соціальних досліджень ім. Птухи НАН України Еллою Лібановою, що переселених українців можна розділити на дві групи – тих, хто втік від війни для захисту свого життя та тих, хто хотів скористатися ліберальними умовами перебування в країнах ЄС для

українців і отримати легальний статус, роботу, після чого залишитися там. Перша група більш чисельна і становить 85-90%, друга – 10-15% [7].

Перекази в Україну зменшилися, так як біженцями переважно є жінки від 30 до 39 років з дітьми і витрати переважно йдуть в країні проживання: на вивчення мови, на навчання в школах, на харчування та проживання. Таким чином поповнюються бюджети країн, що надали притулок українцям з дітьми. Зважаючи, що українки, як високопродуктивна робоча сила, що не звикла сидіти без справ, – працевлаштовуються, займаються підприємництвом і платять податки. «Наприклад, із початку повномасштабної війни українці в Польщі заплатили 10 млрд. злотих (близько 2,4 млрд. дол.) податків, що перевищує обсяги наданої соціальної допомоги українським мігрантам» [9].

В європейських країнах з початком повномасштабної агресії росії проти України було застосовано норми Директиви Ради 2001/55/ЄС «Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб й відповідальності за наслідки такого прийому» від 20 липня 2001 р. Відповідно до цих норм приймаючі країни гарантують біженцям право на проживання, медичні послуги та освіту.

Проблема проживання, за свідченням багатьох джерел, вирішувалась приймаючими країнами з врахуванням внутрішніх можливостей: так у Польщі зазначався термін легального перебування із статусом тимчасового захисту – 18 місяців; в Німеччині – дозвіл без посвідки на проживання – 90 днів, зі статусом тимчасового захисту – 1 рік з можливим продовженням даного статусу; Чехія дотримувалася норм, подібних до Німеччини, але з вимогою реєстрації в трьохденний термін в поліції (у відділі справ іноземців). У Бельгії, де станом на січень 2023 р. перебуває понад 50 тисяч українських біженців, що мають право на проживання в тимчасових притулках, або оформити карту на проживання, або прописку. При проживанні в соціальному житлі українським біженцям гарантується: гуманітарна допомога у формі харчових наборів, безкоштовні: медична страховка, вивчення мови, освіта для дітей, право на офіційне трудовлаштування. Загальні фінансові виплати на сім'ю не мають перевищити 1537,90 євро. В суму входить: на дорослого по 758,64 євро, на дитину – 150-220 євро; на самотнього дорослого – 1139,97 євро.

У Норвегії для українських біженців створили тимчасові табори з соціальним забезпеченням; надалі – переміщення у тимчасове житло, підпорядковане та оплачуване окремими комунами. На етапі проживання в тимчасових таборах для українських біженців можливе отримання фінансової допомоги по 40 євро на місяць, а на етапі тимчасового житла – по 650 євро на дорослого та 250-350 євро на дитину. При вивченні місцевої мови нашим біженцям платять 1400 євро, з яких останні повинні платити за житло і комунальні послуги. Освіта дітей безкоштовна.

У Франції з моменту реєстрації українських біженців статус тимчасового захисту надається на 6 місяців, потім статус можна продовжити. Лише оформлений статус дає право на гуманітарну допомогу. Фінансова допомога надається у розмірі приблизно: 528 євро для матері з дитиною. Якщо українські біженці отримують соціальне житло, то виплачували приблизно по 204 євро на людину на місяць; якщо сім'я з двох людей – 10,2 євро на добу для двох; якщо 3 особи – 13,60 євро на добу; для 4 членів сім'ї – 17 євро на добу для всіх. Франція своїм громадянам надає компенсацію, якщо ті взяли українських біженців в сім'ю (150-200 євро в місяць).

Швейцарія вимагає оформлення посвідчення про тимчасовий захист та здійснює розподіл біженців з України по кантонах. Кожен кантон гарантує соціальне житло, харчування, медичне страхування та доступ до місцевого ринку праці. Держава гарантує українським біженцям щомісячні виплати у розмірі 1573,39 франків (приблизно 1655 євро), але видаються ці кошти у кантон перебування, відраховується за проживання, харчування і на руки видається приблизно по 350-500 франків.

У Великобританії для в'їзду українських біженців необхідна програма: спонсор, що гарантує житло на 6 місяців і за це він від держави отримає 350 фунтів. Коли спонсорська допомога запрацювала, український біженець отримує право на офіційне працевлаштування, медичне обслуговування терміном на три роки. Спонсорська програма гарантує одноразову допомогу у розмірі до 230 євро і потім помісячну, в залежності від кількості членів родини і віку біженців: до 25 років – 314 євро, від 25 років – 397 євро; якщо сім'я з 2 осіб, де один старший 25 років – на двох 623 євро, якщо обом до 25 років, то 403 євро; на дитину – до 343 євро.

У всіх державах Європи, що ми розглянули вище, право на трудовлаштування гарантується (хоч і з деякими особливостями в кожній країні). Враховується особливість функціонування ринку праці в кожній країні, не допускається будь-яка неофіційна діяльність, що йде поза податковим контролем. В 2023 році право на переміщення з України біженців зберігається.

Великим феноменом міграційних процесів до Європи під час вторгнення росії в Україну в 2022 році стало доброзичливе прийняття українських громадян, швидке виділення коштів під програми розміщення біженців; правовий та фінансовий захист.

Офіційні українські джерела також зазначають, що міграція під час повномасштабного вторгнення росії в Україну відбулася і до країни-агресора: частково добровільна, переважно – примусова депортація. За оцінками ООН на кінець листопада (мається на увазі листопад 2022 року) український кордон з рф перетнули понад 2 млн. 852 тис. українців, а в Білорусі опинилось, відповідно, понад 17 тис. [3]. За свідченнями тих українців, які були депортовані росією з окупованих територій, пройшли через фільтраційні табори і через треті країни, зуміли повернутися на контрольовані Україною території: «...після фільтрації люди, яких підозрюють у проукраїнській позиції, зникають, а дітей відбирають у батьків; вивозять у росію. ...ці діти можуть потрапити під усиновлення чи удочеріння замість того, щоб возз'єднатися зі своїми родинами в Україні [13].

Оскільки серед великої кількості депортованих росією українців – діти, то Верховна Рада України прийняла звернення до Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН з прав дитини, Міжнародного суду ООН, Верховного комісара ООН у справах біженців у зв'язку з депортацією українських дітей до росії. Україна постійно піднімає питання про функціонування на території росії та окупованого Криму таборів для «ідеологічного перевиховання» українських депортованих дітей. «Майже за рік через них пройшли щонайменше 6 тис. українських дітей, про що повідомив представник Держдепартаменту США Нед Прайс, пославшись на офіційний звіт Conflict Observatory» [5].

17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав ордер на арешт президента росії В. Путіна та уповноваженої з прав дитини при президентові росії М. Львової-Бєлової. Їх офіційно звинувачено за примусову депортацію дітей з окупованих українських територій. «За даними ОГП, офіційно зафіксовано депортацію понад 16 тисяч дітей з Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей, але реальна цифра може бути значно більшою. У травні минулого року Путін підписав указ про спрощення надання українським дітям російського громадянства, що відкриває шлях до їхнього усиновлення в Росії» [8]. І це є однією з найтрагічніших особливостей «міграційних процедур» періоду повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Висновки. Міграція як готовність людини до переміщення через суперечність між потребами та можливостями набула такої гостроти, що феноменальність проявилася в кількості (12-16 млн. осіб) та формі прояву: внутрішньо переміщені (майже 8 млн.) та біженці до інших країн (більше 8 млн.). Якщо до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну основними мотивами були: незадоволеність рівнем добробуту, недостатність поваги і визнання, неможливість самореалізації у постійному місці проживання, то у період війни пріоритетом стала потреба у виживанні.

Феноменальність проявилася в рівні прийняття українських біженців у світових, особливо європейських державах: гуманітарна підтримка, надання притулку в особистих оселях, формування викликів для проживання родичам, друзям, знайомим і, навіть, чужим українцям; допомога української діаспори; спільні мітинги на засудження війни проти України; грошова допомога на лікування тяжкопоранених українців... Феноменом даного часу став і сам процес переміщення українських біженців через кордон в період початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 р.: введення Європейським Союзом Директиви про тимчасовий захист при масовому прибутті людей; утверджений план ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій; робота транспортно-інформаційних центрів та платформ тимчасової реєстрації, захист дітей під час переміщення, розробка спільного плану протидії торгівлі людьми... Всі дії відбуваються в межах правових гарантій.

Міграційні процеси в умовах повномасштабної війни росії проти України є дійсно своєрідним феноменом сучасності і тому потребує всебічного і глибокого дослідження науковцями, політиками, світової громадськістю.

Список використаних джерел

1. Біженці за кордоном: скільки людей повертаються в Україну і чому їх не влаштовує життя в інших країнах. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1697/refugees-abroad-how-many-people-return-to-ukraine-and-why-they-are-not-satisfied-with-life-in-other-countries> (дата звернення 1.04.2023)
2. Буряченко О. Сьогодні Україна внаслідок війни переживає чи не найбільшу міграційну кризу в своїй історії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3605567-vidnovlenna-ukraini-cerez-dialog-usih-ukrainciv-svitu-obednavsis-zrobiti-nemozlive-vsuperec-usomu.html> (дата звернення 24.03.2023)
3. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні: аналітична доповідь / В. Потапенко, А. Головка, О. Василевський та ін.; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. С. 7. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf (дата звернення 27.03.2023)
4. Грошові перекази в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer/> (дата звернення 2.04.2023)
5. Депортація українських дітей в росію: Рада звернулася до ООН. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/24/novyna/suspilstvo/deportacziya-ukrayinskyx-ditej-rosiyu-rada-zvernulasya-oon> (дата звернення 4.04.2023)
6. Кучерявець М. Через війну свої домівки покинули 11,4 млн. українців – ООН. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/voyny-svoi-doma-pokinuli-11-4-mln-ukraintsev-1649511897.html> (дата звернення 29.03.2023)
7. Майже 4 мільйони українців зараз у Європі. Скільки з них ми можемо втратити і чому. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/9/688009/> (дата звернення 28.03.2023).
8. «Рідні не знають, чи живі діти». Коли Путіна покарають у Гаазі за депортацію маленьких українців? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novynu-pryazovya-putin-haaha-trybunal-deportatsiya-ditey/32329619.html> (дата звернення 5.04.2023)
9. Пишний А. Українські мігранти в Європі – не тягар, а цінний людський капітал. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/15/695056/> (дата звернення 20.04.2023)
10. Погоріла І. У НБУ спрогнозували витрати українських мігрантів за кордоном цього річ. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-nbu-sprognozuvali-vitrati-ukrajinskih-migrantiv-za-kordonom-cogorich-12145095.html> (дата звернення 23.03.2023)
11. Скільки українців поїхало за кордон і що державі з цим робити. URL: <https://ces.org.ua/migration/> (дата звернення 2.03.2023)
12. Трудова міграція українців. Яку роботу пропонують нам за кордоном. URL: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-ukrayintsiv-yaku-robotu-proponuyut-nam-za-kordonom/> (дата звернення 8.03.2023)

13. Як росія виправдовує депортацію українців. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yak-rosiya-vypravdovuye-deportacziyu-ukrayincziv/> (дата звернення 18.04.2023)

References

1. Bizhentsi za kordonom: skilky liudei povertaiutsia v Ukrainu i chomu yikh ne vlashtovuie zhyttia v inshykh krainakh [BZK - Refugees with the border: how many people return to Ukraine and why they are not satisfied with life in other countries]. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1697/refugees-abroad-how-many-people-return-to-ukraine-and-why-they-are-not-satisfied-with-life-in-other-countries> [in Ukr.].
2. Buriachenko O. (2022). *Sohodni Ukraina vnaslidok viiny perezhyvaie chy ne naibilshu mihratsiinu kryzu v svoii istorii* [Today, as a result of the war, Ukraine is experiencing perhaps the biggest migration crisis in its history]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3605567-vidnovlenna-ukraini-cerez-dialog-usih-ukrayinciv-svitu-obednavsis-zrobiti-nemozhlive-vsuperec-usomu.html> [in Ukr.].
3. *Vplyv mihratsii na sotsialno-ekonomichnu sytuatsiiu v Ukraini: analitychna dopovid* / V. Potapenko, A. Holovka, O. Vasylevskyi ta in.; za red. V Potapenka [The impact of migration on the socio-economic situation in Ukraine: an analytical report]. Kyiv: NISD, 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf [in Ukr.].
4. *Hroshovi perekazy v Ukrainu* [Money transfers to Ukraine]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer/> [in Ukr.].
5. *Deportatsiia ukrainskykh ditei v rosiu: Rada zvernulasia do OON* [Deportation of Ukrainian children to Russia: the Council appealed to the UN]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/24/novyna/suspilstvo/deportacziya-ukrayinskykh-ditei-rosiyu-rada-zvernulasia-oon> [in Ukr.].
6. Kucheriavets M. (2022) *Cherez viinu svoi domivky pokynuly 11,4 mln. ukraintsev – OON* [Because of the war, 11.4 million Ukrainians left their homes - UN]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/voyny-svoi-doma-pokinuli-11-4-mln-ukraintsev-1649511897.html> [in Ukr.].
7. *Maizhe 4 miliony ukraintsev zaraz u Yevropi. Skilky z nykh my mozhemo vtratyty i chomu* [Almost 4 million Ukrainians are now in Europe. How many of them can we lose and why?]. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/9/688009/> [in Ukr.].
8. «Ridni ne znaiut, chy zhyvi dity». Koly Putina pokaraiut u Haazi za deportatsiiu malenkykh ukraintsev? [«Relatives do not know whether the children are alive.» When will Putin be punished in The Hague for the deportation of small Ukrainians?]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-putin-haaha-trybunal-deportatsiya-ditei/32329619.html> [in Ukr.].
9. Pyshnyi A. (2022). *Ukrainski mihranty v Yevropi – ne tiahar, a tsinnyi liudskyi kapital* [Ukrainian migrants in Europe are not a burden, but valuable human capital]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/15/695056/> [in Ukr.].
10. Pohorila I. (2023). *U NBU sprohnozuvaly vytraty ukrainskykh mihrantiv za kordonom tsohorich* [The National Bank of Ukraine predicted the expenses of Ukrainian migrants abroad this year]. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-nbu-sprohnozuvali-vitrati-ukrajinskih-migrantiv-za-kordonom-cogorich-12145095.html> [in Ukr.].
11. *Skilky ukraintsev poikhalo za kordon i shcho derzhavi z tsym robyty* [How many Ukrainians went abroad and what should the state do about it]. URL: <https://ces.org.ua/migration/> [in Ukr.].
12. *Trudova mihratsiia ukraintsev. Yaku robotu proponuiut nam za kordonom* [Labor migration of Ukrainians. What work are offered to us abroad]. URL: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-ukrayintsiv-yaku-robotu-proponuyut-nam-za-kordonom/> [in Ukr.].
13. *IaRVDU – Yak rosiiia vypravdovuie deportatsiiu ukraintsev* [How Russia justifies the deportation of Ukrainians]. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yak-rosiya-vypravdovuye-deportacziyu-ukrayincziv/> [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Шимченко Людмила Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри документознавства та методики навчання, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., Україна, 08401
e-mail: ShymchenkoL@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2165-1377

DATA ABOUT THE AUTHOR

Shimchenko Ljudmila, Ph.D. of Philosophical Science, Associate Professor, Associate Professor Department of Documentation and teaching methods, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 30, Sukhomlynskyi Street, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401
e-mail: ShymchenkoL@ukr.net